

ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ.

Εκ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν ἀγαπᾶσι νὰ ἐκτραχηλίζωνται εἰς ὑπερβολὰς, οἱ δὲ φυλάττουσι μετρίσητα καθ' ἄπαντα· καὶ εἶναι μὲν ὡφέλιμον εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει, διτὶ τὸ πρᾶγμα ἔχει οὕτως ἐπειδὴ συμφέρει νὰ ὑπάρχωσι παραδείγματα παντὸς εἰδούς διαχωγῆς καὶ παντὸς εἰδούς δοξασίας, ἀκόμη καὶ τῶν πλέον ἀλογῶν· ἀλλὰ τὸ ἄμεσον ἀποτέλεσμα, ὁσάκις παραβαίνεται τὸ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ, εἶναι ἀναντιρρήτως ἐπιβλαβές. Καὶ ή τῶν νόμων ὑπερβολικὴ αὐτητρότης, καὶ ή ὑπερβολικὴ φρόνησις, καὶ ή ὑπερβολικὴ ἀγαθότης, καὶ ή ὑπερβολικὴ δικαιοσύνη, ὅλα θεωροῦνται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς μωρίας μόνον εἰδή. Πολλάκις ὥσταύτως εἰτανταῖ γελοιώδης ή πρὸς ἐν τε ὑπερβολικὴ κλίσις, καίτοι ἀδύνατος καθ' ἑαυτήν. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τίποτε δὲν ὑπάρχει, τοῦ ὅποιου τὰς ὑπερβολὰς δὲν βλέπει ὁ κόσμος μετὰ δυσαρεσκείας καὶ περιφρονήσεως, ἐνῷ, ἐξ ἄλλου μέρους, δύσκολον εἶναι νὰ ἐνθυμηθῶμεν τι, τὸ δοποῖον δὲν ἔχει ἐπαινετὸν μέσον.

Πρὸς διασάφησιν τῶν ἀληθειῶν τούτων, ἔχομεν ἀφθονα παραδείγματα. Λόγου χάριν —ή περὶ τὰ πλούτη σπουδὴ ἀναντιρρήτως εἶναι αἰξέπαινος, καθότι ἐξ αὐτῆς πηγάδουσι τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν, ὅσα διαχρίνουσι τὸν πεποιτισμένον ἀπὸ τὸν βάρβαρον. Ἀλλ' ἔχει καὶ αὐτὴ τὰ δριτά της. Ἡ φιλαργυρία, ή φειδωλὴ, καὶ ή ἄκρα τιλοπονία, ή ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τοῦ σώματος καὶ τοῦ νοός, γεννῶνται ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ πάθους τούτου· διὸ καὶ πανταχοῦ αὐτητρότης κατακρίνονται. Τὰ τούτων ἐναντία καὶ ὅχι διλγώτερον ἐπικίνδυνα ἄκρα εἶναι ή πρὸς τὰ πλούτη ἀδιαφορία, ή ἀστικία καὶ ή ἀμέλεια πάσης βιομηχανίας· καὶ ταῦτα δ' ἐπίσης κατακρίνονται. Ἐν συντομίᾳ, καλὸν εἶναι νὰ ἐπιθυμῇ τις τὰ πλούτη, ἀλλ' ὅχι νὰ τὰ ἐπιθυμῆσι σφοδρῶς ή ἀποκλειστικῶς· καλὸν νὰ δαπανᾷ ἔλευθερίως, καὶ ν' ἀδιαφορῇ περὶ τῶν τοῦ κόσμου ἀγαθῶν, ἀλλ' ὅχι νὰ δαπανᾷ μὲν ὑπέρμετρον ἔλευθερότητα, η ν' ἀδιαφορῇ παραπολύ. Τὸ μέσον εἶναι τὸ μόνον ἀξιέπαινον.

Ωσταύτως, τὸ νὰ ἐπιμένῃ τις σταθερῶς εἰς διατήποτε φρόνημα ή συνείδησις αὐτοῦ ἐγκρίνει, ή εἰς διαγωγὴν ή ὅποια φαίνεται καλὸν σκοπὸν ἔχουσα, ὁμολογεῖται παρ' ἀπάντων ἐπαινετόν. Ἀλλὰ τὸ φρόνημά του ἐνδέχεται νὰ ἦναι ἐσφαλμένον (διότι ὅλοι ὑποκεινται εἰς τὸ σφάλλειν), ή ή διαγωγὴ του ἐμπορεῖται νὰ ἦναι ἀπερίσκεπτος, καὶ κατὰ συνέπειαν νὰ συμφέρῃ ὥστε ν' ἀκούσῃ ἄλλων συμβουλάς καὶ ὁδηγίας. Τὸ νὰ μὴ θέλῃ δὲ νὰ πράξῃ οὕτω, καὶ νὰ ἐπιμένῃ φρονῶν καὶ ἐνεργῶν ἐναντίον πάσης ἀληθείας καὶ πάσης φρονήσεως, δῆλον διτὶ θέλειν εἰσθαι κακόν. Ἡ σταθερότης αὐτοῦ, ή ὅποια μέχρι τινὸς ἡτού ἐπαινετὴ, τότε γίνεται ἀξιόμεμπτος, καθὼς ὑπερβαίνουσα τὰ δριτά τῆς μετριότητος. Τοιαῦτα δ' ἐλαττώματα, κυριεύοντα τοὺς νέας μεγάλων πολιτικῶν, ἐπιφέρουσιν ὀλεθρίας δημο-

σίους συμφοράς· εἰς δὲ τὸν μερικὸν βίον καθ' ἡμέραν βλέπομεν πόσους ἀγαθοὺς σκοποὺς ἀνατρέπουσι καὶ ματαιοῦσιν. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους, μὲ παραπολλὴν εὐκολίαν νὰ ἐγκαταλείπῃ τις τὰς δοξασίας του, η νὰ μεταβάλλῃ τὴν διαγωγὴν του, εἶναι τὸ ἄκρον ἐναντίον, τὸ καὶ οὐχ ἡττον ἐπικινδυνόν. Ἡ μόνη ἀληθῆς ἀσφάλεια εὐρίσκεται εἰς τὸ μέσον· τουτέστιν, οὔτε τόση σταθερότης ἀρρέσει, ὥστε νὰ ἡμεθα ἀπρόσιτοι εἰς συμβουλὰς καὶ μεταπείσεις, οὔτε τόση εὐαισθησία εἰς ἀντικειμένας ἐπιρροάς, ὥστε ἀδιαλείπτως νὰ μεταβαλλώμεθα.

"Ἀλλο· η κρυφιότης εἶναι μὲν κάποτε ἀναγκαία, καὶ πολλάκις ἀρρέσει νὰ μὴ κοινοποιῶμεν εἰς ἄλλους τὰ διανοήματα καὶ τοὺς σκοποὺς ἡμῶν. Ἀλλὰ νὰ φιλάττωμεν εἰς ὅλα μυστικότητα, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ παραμύκρα, καὶ νὰ ὑποχρύπτωμεν πάντοτε τοὺς στοχασμοὺς ἡμῶν, εἶναι βδελυρόν. Κατὰ μέτριον μόνον βαθμὸν συγχωρεῖται νὰ κρατῶμεν τὰ μυστικά η τὰ ἰδιαιτέρως ἡμᾶς αὐτοὺς η ἄλλους ἀφορῶντα, καὶ τοῦτο δὲ μόνον εἰς περιστάσεις, καθ' ἀς η κρυφιότης ἀποβλέπει εἰς καλόν —Νὰ ὑψηλορροφονῶμεν η νὰ ταπεινοφρονῶμεν παραπολὺ, —νὰ ἔχωμεν μεγίστην προπέτειαν η μεγίστην δειλίαν,—μὲ ὑπερβολὴν νὰ σεβώμεθα τὴν δημόσιον γνώμην, η παντάπασιν ἀδιαφορῶμεν περὶ αὐτῆς,—εἶναι ὅλα ἄκρα ἀπορευκτέα· τὸ δὲ ὄρθδον εὐρίσκεται μόνον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν. Ὁσταύτως, η μανιωδῆς ὄργη κατακρίνεται, καὶ η παντελὴς ἀσφυγησία ὅχι διλγώτερον· "ὄργιζεσθε, καὶ μὴ ἀμαρτάνετε," λέγει ὁ Ἀπόστολος· η μετρία ὄργη εἰς πολλὰς περιστάσεις ὅχι μόνον εἶναι συγχωρημένη, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαία· τὰς ἐκατέρωθεν ὑπερβολάς αὐτῆς πρέπει μόνον ν' ἀποφέγγωμεν. Τύπαρχουσι δὲ καὶ ἄλλα πάθη, τὰ ὅποια τινὲς ἐπροσπάθησαν ν' ἀπονεκρώσωσι καὶ νὰ ἐκβάλωσιν ἀφ' ἑαυτῶν, μόνον ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο καὶ ἐβδελύσσοντο τὰς ὑπερβολάς των· ἀλλὰ καὶ αὐτὰ, τῆς μέσης ὁδοῦ φυλαττομένης, εἶναι ἀγαθά καὶ καλά. Χαλίνωσίς καὶ κανονισμὸς, ὅχι παντελὴς σβέσις, εἶναι ο ὄρθδος τρόπος τοῦ μετατρεπτικοῦ· τὰ πάθη ταῦτα τῆς ἡμετέρας φύσεως.

"Ως δὲ πρὸς τὰ κοσμικὰ, τὸ μέσον ἔχει τὰ αὐτὰ προτερήματα. Οὔτε τὸν ἥλιον τῆς Ἀφρικῆς εἶναι καλὸν νὰ ὑποφέρῃ τις, οὔτε τὴν δριμύτητα τοῦ ἀρκτικοῦ χειμῶνος. Τὰ μέσα πλάτη παρέχουσι τὴν ἀτμοσφαῖραν συγκερασμένην, ὥστε αὐτοῦ ὅλα τὰ τῆς ὄργανικῆς ζωῆς ἐνεργοῦνται τακτικῶτερον καὶ γαληνιώτερον. Παρομοίως δὲν εἶναι καλὸν νὰ εὐρίσκεται ὁ ἀνθρωπὸς εἰς τὰ ἄκρα τῆς κοινωνίας. Ὁ μέγας πλοῦτος παράγει τὴν ἀλαζονείαν· η δὲ μεγάλη πτωχεία τὸν φθόνον. Ὁ βαθύπλουτος ζῆτη τρυφόλοτερον παρ' δσον η ὑγεία συγχωρεῖ· ὁ πένης ἐκ τοῦ ἐναντίου φειδωλότερον. Ἡ πολλὰ ὑψηλὴ θέσις συνοδεύεται μὲ μέριμναν, καὶ ἐκθέτει εἰς τρομερὰ λάθη· η δὲ πολλὰ ταπεινὴ ἀφαιρεῖ τὸ πρὸς ἑαυτὸν σέβας, καὶ κάμνει τὸν ἀνθρωπὸν ἀδιάφορον περὶ τοῦ δημοσίου η τοῦ γενεικοῦ συμφέροντος.

Κάλλιον νὰ εύρισκωμεθα ἐν μιᾶς τῶν μέσων τάξεων*, δηπου ὁ ἄνθρωπος οὕτε ἀρκετὰ πλούσιος εἶναι ὥστε νὰ γένη ὑπερόπτης, οὕτε ἀρχ τὰ πτωχὸς ἔστε νὰ κατατήσῃ φθονερός· οὕτε εἰς τρυφὴν παρακινεῖται, οὕτε τῶν ἀναγκαίων ἀπορεῖ οὕτε βασανίζεται ἀπὸ τὴν εὐθύνην τῆς μεγάλης δυνάμεως, οὕτε παντάπασιν ἔξευτελίζεται μηδὲ ἔχων καὶ αὐτὸς νὰ εἴπῃ τι περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων.

Τὸ αὐτὸ ἀληθεύει καὶ περὶ τῶν προσωπικῶν ἔξεων.
Ἡ ρυπαρότης καὶ ή ἀφιλοκαλία εἶναι κακὸν· ἐπίσης
κακὸν καὶ η πολλὰ κομψὴ καὶ περίεργος ἐνδυμασία·
διότι αὕτη δεικνύει γυναικῶδες φρόνημα. Ὁ μέτριος
μόνον καλλωπισμὸς συμβιβάζεται μὲ τὴν ὄρθην κρίσιν.
Τὸ νὰ μὴ διασκεδάζῃ τις ποσῶς εἶναι κακὸν, διότι ὁ
νοῦς στερεῖται τῆς ἀπαιτουμένης ἀναπαύσεως καὶ ἀνέ-
σεως· παρομοίως εἶναι κακὸν τὸ νὰ διασκεδάζῃ παρα-
πολὺ, διότι τότε ἔξορίζεται ἀπὸ τὸν νοῦν πᾶσα σπου-
δαία ὑπόθεσις. Τὸ ὄρθὸν εἶναι ή μετρία διασκέδα-
σις. Τινὲς δὲν ἔλαβον ποτὲ κλίσιν εἰς τὴν ποίησιν,
τὴν ζωγραφικὴν, τὴν γλυπτικὴν, ή τὴν μουσικὴν, καὶ
οὗτα χάνουσι πολλὴν ὥδοντὸν, τὴν ὄποιαν ἄλλοι ἀπο-
λαμβάνουσιν· εἰς τινας δὲ πάλιν ή ἀγάπη τούτων εἰ-
ναι τόσον δυνατὴ ἐκ φύσις, καὶ τόσον ἐπηνξημένη ἀπὸ
τὴν συνήθειαν, ὥστε γίνεται κακία. Καὶ τὰ δύο ἄκρα
εἶναι ἀποφευκτέα· πολλὴν ὥδοντὸν ἐμπορεῖτις νὰ λάβῃ
ἐκ τῶν τοιούτων, ἀν φυλάττῃ μετριότητα.—Αἱ πολλαὶ
συναναστροφαὶ ἔξευτελίζουσι τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆ-
ρα, καθιστῶσαι αὐτὸν ἔλαρρὸν, καὶ ἀνίκανον εἰς τὸ
λαμβάνειν ἀφηρημένας καὶ ὑψηλὰς θεωρίας· ἐκ τοῦ
ἄλλου μέρους, ή πολλὰ μοναχικὴ ζωὴ ἀδυνατίζει τὸν
νοῦν, ἐκθέτουσα αὐτὸν εἰς ἀλλοκότους φαντασίας καὶ
παραλογίας, καὶ εἰς τὴν ὑποχονδρίαν ἐνίστε. Ἐνταῦ-
θα προσέτι τὸ μέσον μόνον εὑρίσκεται σωτηρίωδες. Ἀ-
κόμη καὶ εἰς τὰ ἀπλούστατα πρέπει νὰ κατακρίνωμεν
τὴν ὑπερβολὴν. Ἡ ἄκρα εὐθυμία, εἰς κόσμον δημο-
τόσα δεινὰ ὑποκρύπτονται πέριξ ἡμῶν κατὰ πᾶν βῆμα,
καὶ τόσα βαρέα χρέη καλοῦσι τὴν προσοχὴν ἡμῶν, εἴναι
ἀσυγχώρητος· ἀλλὰ καὶ η παντοτεινὴ καὶ ἄκρα σοβα-
ρότης δὲν εἶναι ἀξιούστατος, ἐπειδὴ ὁ κόσμος περιέχει
καὶ πολλὴν εὐδαιμονίαν, καὶ προσέτι ή εὐθυμία μέχρι
τινὸς συμβάλλει εἰς ὑγείαν. Τὸ πρέπον εἶναι νὰ θρη-
νῶμεν καὶ νὰ γαίωμεν εἰς τὰς ἀναλόγους περιστάσεις

* Τὴν μέσην τάξιν τῆς πολιτείας ἐπαινῶν καὶ δὲ Εὐριπίδης λέγει·—

Τρεῖς γάρ πολιτῶν μερίδες. Οἱ μὲν ὅλοιοι
Ἀνωφελεῖς τε, πλειόνων τ' ἔργοντ' ἔχει·
Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες καὶ σπανίζοντες βίου
Δεινούς νέμοντες τῷ φθόνῳ πλεῖστον μέρος,
Εἰς τοὺς ἔχοντας κέντρον ἀχιθέσιν κακή,
Γλώσσην πονηρῶν προστατῶν φηλούμενοι.
Τριῶν δὲ μαρτῶν ἡνὸν μέσω σώζει πόλεις,
Κόσμον φυλάκτευσ' ὅντιν' ἐν τάξῃ πόλις.

Εὐριπ. Ικέτ. 238.-141.

"Οσα ένταῦθα εἰπομεν προελέχθησαν πολλάκις, καὶ τόσον συμφωνοῦσι μὲν τὸ κοινὸν αἴσθημα τῆς ἀνθρώποτητος, ὡστε πρὸ πολλοῦ ὁ κόσμος παρεδέχθη τὸ ΜΗΔΕΝ ΑΓΑΝ ὡς χρυσοῦν ἔπος. 'Αλλὰ πόσας ἀληθείας παραμελούσιν οἱ ἀνθρώποι ἐν πράξει, τὰς ὅποιας ὄμολογούσιν ἐν θεωρίᾳ! Καὶ ἄτομα καὶ κοινωνίαι ἡ ἔθνη ἔχουσι πάντοτε μεγίστην ἐπιρρέπειαν εἰς τὰς ὑπερβολάς: τοῦτο δὲ προέρχεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τοῦ ὅτι τὸ ἄκρον γεννᾷ τὸ ἄλλο, καὶ τὸ ἐκκρεμὲς ποτὲ δὲν ἀφίνεται νὰ ἡρεμήσῃ. Λόγου χάριν, οὗτος γίνεται θῦμα τῆς φιληδονίας του· ἐκεῖνος, ἀπορεύγων τοιαύτην κακοτυχίαν, ἀρνεῖται πᾶσαν ἡδονήν. 'Επὶ Καρόλου Α'. καὶ Κρομουελλίου ἐκυρίευσε τοὺς 'Αγγλους δεισιδαιμονικὴ τις εὐλάβεια καὶ φανατικὴ αὐστηρότης περὶ τὰ ἥθη· ἐπὶ Καρόλου Β'. ἐγεννήθη κατὰ συνέπειαν ἡ ἀστωτία. 'Η ἄκρα καὶ τυφλὴ ἀφοσίωσις τοῦ Γαλλικοῦ ἔθνους εἰς τοὺς ἴερεῖς καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς των ἐπέφερεν ἄλλο ἄκρον δεινότερον, τὴν κατάργησιν τῶν ἴερών τοὺς δειπνούς βασιλικῆς οἰκογενείας*. Πολλὰ δὲ ἔμοια τούτων παραδείγματα δύναται νὰ εὑρῃ ὁ φιλοσοφικὸς παρατηρητής καὶ εἰς τοὺς παρελθόντας καὶ εἰς τὸν σημερινὸν ἀκομη αἰῶνα.

Οσον πολὺν μὲ φίλον σου ἔφαγες, φίλε, ὅλας.
Τόσον νὰ φεύγης χωρισμού αἰτίας τὰς μεγάλας.
Αν δὲ σταθῇ ἀδύνατον φιλίαν νὰ τηρήσῃς,
Νὰ τὴν ξηλώσῃς πάσχυσε, γωρὶς νὰ τὴν ζεστήσῃς.
Φίλους ταχὺ μὴν ἀποκτᾶς, πλὴν ὅσους ἀποκτήσῃς,
Φρόντιζε ὅσουν ἐμπορεῖς νὰ τοὺς διετηρήσῃς.

Πᾶς ἀνθρωπος γνωρίζεται ἀπὸ τὸ φρόνημά του,
Καθὼς καὶ ἔχαστον πτηνὸν ἀπὸ τὸ φύνημά του.

* « Εἰς τὰς πολιτικὰς περιπτείας τῶν ἔθνων, » λέγει δὲ Κοραῆς, γράφων ἐκ Παρισίων, Σεπτεμβρίου 8, 1792, « γίνονται πράγματα τερατώδη καὶ ἀπίστα. Τὸ Γαλλικὸν ἔθνος ἔφερε πάντοτε εἰς τοὺς ιδίους του βασιλεῖς μίαν ἀγάπην ἔξικρετον ἀπὸ ὅλης τὰ ἄλλα ἔθνη, ἀγάπην, ἡτις ἐπλησίαζε τὴν λατρείαν. » Οὐ Θεός μου καὶ δι Βασιλεύς μου! αὐτὸς ἦτο τὸ σύμβολον τῶν Γάλλων. » Εφθασαν εἰς τόσην ἑξουσίεσιν καὶ εὐτελισμῷ, τοῦ στεις εἰς τὴν γένενταν τοῦ δικόχου ὥνωμασαν χρῶματα τοῖς τέρψας τὰ πηγὰ τοῦ Δελφίνου (ἐπειδὴ ἑξέρεις δι τὸ διάδοχος τῆς Γαλλικῆς βασιλείας ὄνομαζεται Δελφίνος) καὶ αὐτὰ τὰ πηγὰ, αὐτὴν τὴν τέρψαν, ἐνδύοντο τότε δόλοι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὡς νέαν μόδαν, μὲ μεγάλην εὐχρήστησιν καὶ χαρὰν, διτὶ ἡσαν πισταλειμένοι μὲ τὰ πηγὰ τοῦ νέου Δελφίνου των. Αὐτὴ ἡ παράλογος λατρεία ἐστράφη δῆλη εἰς μίσος ἀστονόδον, καὶ δὲν ἀκούεις ἄλλο τὴν σήμερον, πάρεξ Λαοδο-
βίκος ἐρ ποδότης, Λαοδοβίκος δὲ τοὺς τελευταῖς οὖσι, καὶ
οὗτοι πλέον ὃ δέκατος ἔκτος, αἰνιττόμενοι δηλαδὴ μὲ αὐτὸν, διτὶ δὲν
θέλουσι πλέον βασιλέα. Ήσαν εἰς δισχρόσους πλατείας τῆς πόλεως ἀνδράπαντες γάλινοι, ἀναβάται εἰς ἵππους χαλκίνους, Ερδί-
κου τοῦ τετάρτου, Λαοδοβίκου τοῦ δεκάτου τρίτου, τοῦ δεκάτου τε-
τάρτου, καὶ δεκάτου πέμπτου, ἔργα ἀξιόλογα περιφήμων τεγχιτῶν
ὅλους αὐτοὺς τοὺς γαλοκοῦς βασιλεῖς τοὺς ἐστήκασαν, μὴν ὑποφέ-
ροντες πλέον νὰ βλέπωσι μήτε τὰς ἀψύγους εἰκόνας ἔκεινους, τοὺς
ὅποιους ἔθεποιτεσσαν ζῶντας· ἔξηλειψαν τὸ ὄνομα τοῦ νῦν Λαοδο-
βίκου ἀπὸ ὅλης τὰς δημοσίους οἰκοδομάς· ἡ Βασιλικὴ Βιβλιο-
θήκη της ἔστατη σῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐ-
τη κυριεῖς ὅλη τὰ ἄλλα. »